

Excavacions d'urgència a Vall-llobrega

crònica

La primera referència sobre el jaciment ens la proporciona Joan Badia en el volum I de *L'arquitectura medieval de l'Empordà* (pàg. 449), on s'esmenta la troballa de fragments de ceràmica romana procedents d'un camp a ponent de l'antiga estació de Vall-llobrega. Aquests materials estarien dipositats al Museu Cau de la Costa Brava; tot i això, Badia no li dona categoria de jaciment.

La seva redescoberta s'ha d'atorgar a l'estudiós de temes locals de Palamós Pere Trijueque qui, ara fa gairebé quatre anys, revisant documentació conservada a l'Arxiu Històric de Girona, trobà el mot *Vilarenyis* com a topònim per designar aquest camp. Coneixedor que els mots començats amb el prefix «vila» podien ser indicatius d'un jaciment d'època romana, ens va comunicar aquesta sospita. S'inicià una primera prospecció del lloc, en la qual hi van participar un seguit d'estudiants d'arqueologia juntament amb nosaltres mateixos, on s'hi recollí un seguit de materials que confirmaven l'existència del jaciment (T.S. Sudgàl·lica, Africana A i C, àmfores Dressel 2/4, així com restes de tegules i ímbrices).

Es donà coneixement d'aquestes troballes al CIAG (Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona),

Vista general de l'edifici termal amb l'inici d'una de les rases de prospecció.

que a la vegada comunicà a l'Ajuntament de Vall-llobrega la seva existència. Malgrat això, la zona on s'ubica el jaciment quedà afectada com a zona industrial en el Pla General de Vall-llobrega.

Les obres de rebaixament del terreny per a la construcció d'un polígon industrial per al port de Palamós van començar l'agost de 1990, essent aturades pel propi Ajuntament de Vall-llobrega en no disposar dels permisos corresponents per iniciar-les.

Alertats per l'inici d'aquestes remocions, el CIAG aturà definitivament les obres i determinà la necessitat de realitzar-hi una excavació d'urgència. Aquesta s'inicià el quatre de març de 1991 acabant el 22 d'abril del mateix any, amb l'objectiu principal de determinar l'extensió de les troballes i valorar-ne la seva importància.

UBICACIÓ DEL JACIMENT

Es localitza en el quilòmetre 40 de la comarcal C-255 Girona-Palamós, entre el puig Maruny al nord i el puig Manxa al sud. A l'est es troben les naus comercials que donen a la carretera.

El jaciment es troba en un suau pendent sobre terreny argilós de sedimentació. Just davant seu hi passava l'antic camí Ral, probablement ja en funcionament en època romana.

La idoneïtat del paratge triat com a assentament de la vil·la és el característic per aquests tipus d'explotació: situat a la part alta d'un vessant dominant el paisatge del seu entorn (coneixem l'existència de zones d'aiguamolls als voltants), ben comunicada pel pas al seu costat del camí, prop d'una riera, amb fonts naturals i aigua abundant en el subsòl.

A part de l'explotació agropecuària, la vil·la disposaria probablement d'altres recursos: la puresa de l'argila sobre la qual s'assenta el jaciment possibilitaria la seva explotació per a la manufacturació de ceràmica; la seva ubicació en les estribacions de les Gavarres permetria també una explotació del bosc i als seus encontorns es localitza un zona rica en galena argentífera i pirita.

DELIMITACIÓ DE LA VIL·LA

Uns dels objectius primordials de l'excavació d'urgència ha estat intentar delimitar l'extensió que ocupa el jaciment. El mètode que s'ha emprat ha estat el d'obrir un seguit de rases i sondeigs a diferents parts del terreny, intentant trobar restes d'estructures o, en el seu defecte, nivells arqueològics. A l'hora de planificar la prospecció del camp sorgí la necessitat de trobar quin era el millor mètode per realitzar de la forma més acurada i fiable aquesta actuació. Calia tenir en compte, d'una banda, la gran magnitud de l'espai a prospectar i, de l'altra, el fet que una part del jaciment es trobava afectada per les remocions, presentant una problemàtica substancialment diferent d'aquella que encara restava intacta; a més, el fet de ser una excavació d'urgència limitava el poder fer cales estratigràfiques en extensió.

Juntament amb aquesta tasca de delimitació en extensió s'ha realitzat un estudi estratigràfic de dues de les zones, que ha esdevingut l'excavació arqueològica pròpiament dita. A la resta ens hem limitat a aixecar el terreny superficial i netejar les estructures visibles per poder

determinar la seva orientació.

Són de dos ordres, les estructures i el material arqueològic que ens forneix de les dades cronològiques necessàries per poder datar les primeres. En ambdós aspectes el nombre i qualitat ha estat abundós.

evidenciant la importància del jaciment.

Els treballs realitzats han posat de manifest un seguit d'àmbits diferenciats:

L'abocador (Fig. 1, 1): se situa a la part occidental del jaciment, just aquella afectada per les remocions de terra. La magnitud d'aquest ara per ara ens és desconeguda, tot i que sembla força extens si fem cas a la taca de cendres i a la dispersió del material arqueològic que s'estén a tota la franja rebaixada per les màquines.

El material arqueològic descobert demostra la categoria del jaciment, ja que han aparegut, a més d'un important volum de ceràmica d'ús corrent entre mitjan s. I d.C. i mitjan s. III d.C., un seguit de peces de luxe: tesselles de mosaic (blanques i negres), plaques de marbre, peces de collaret, etc.

Al nord de l'abocador es localitzaria probablement un forn, si fem cas a la gran quantitat de rebuigs tant de material de construcció com de ceràmica comuna passats de cuita.

El pati (Fig. 1, 2): Hem denominat així a una zona en la qual s'han descobert un seguit d'estructures de planta circular. L'excavació parcial d'una d'aquestes sembla provar que ens

Vista de les cambres d'hipocaust un cop acabada la seva excavació. S'hi observen les dues obertures que donarien a les cambres de calor.

Fig. 1: Planta general del jaciment amb la situació dels diferents treballs realitzats i estructures aparegudes.

trobem davant d'un *dolium* (gran atuell) amortitzat, fet que ens fa pensar en una zona d'emmagatzematge.

Edifici termal (Fig. 1, 3): L'excavació ha posat al descobert un seguit de murs que delimiten diverses habitacions d'un edifici, així com d'altres àmbits de difícil interpretació.

La construcció principal, malgrat el seu deteriorament estratigràfic i estructural, s'ha identificat com a cambres d'hipocaust (cambra subterrània per a la producció d'aire calent). És, de fet, la prova evident que ens trobem davant d'una important vil·la senyorial, capaç de generar edificacions dedicades a satisfer necessitats de luxe del seu propietari.

L'excavació estratigràfica d'aquesta zona ha permès determinar que la construcció s'hauria de datar a mitjan s. I d.C., i hauria sofert una modificació amb la incorporació d'un annex al principi del s. II d.C.

Altres estructures (Fig. 1, 4): La prospecció de la resta del terreny s'han realitzat mitjançant un seguit de rases que, naixent de l'edifici termal, abracen tota l'extensió de la zona a prospectar. Amb això s'ha pogut delimitar l'extensió del jaciment, ja que han aparegut gran quantitat de murs.

Malgrat estar absolutament limitats pel fet que estiguin descoberts únicament a nivell superficial, l'estudi d'aquests murs suggereix, almenys, dues fases de construcció de la vil·la, tant per les diferències que trobem en la tècnica constructiva com per la seva diferent orientació.

APRECIACIONS

Volem fer notar la importància d'aquest jaciment, tant pel que fa a la qualitat i extensió de les estructures trobades com per la pervivència de l'ocupació en el temps. Si bé els murs els podem datar en el segle I i el principi del II d.C., el material sortit en l'excavació ens parla d'una ocupació que podria arribar al s. VI d.C. Tanmateix, d'altres materials indiquen una freqüentació de l'indret en plena edat mitjana.

Tot i que la intervenció s'ha limitat a una campanya d'urgència aquesta apunta que ens trobem davant d'una gran vil·la senyorial, l'excavació de la qual aportaria dades històriques prou importants com per poder entendre el poblament de la zona en època romana. L'oportunitat de poder excavar aquesta vil·la en la seva totalitat és immillorable, no només pel propi interès científic sinó també perquè podria oferir un al·licient més per al turisme cultural de la zona.

Malgrat el poc interès mostrat per l'Ajuntament de Vall-llobrega envers la seva riquesa patrimonial, si atenem a l'actitud poc col·laboradora mostrada per la primera autoritat municipal des que va tenir notícia de l'excavació, pensem que seria desitjable ajustar el creixement econòmic i urbanístic a la reivindicació de la conservació del patrimoni. Aquesta tasca esdevé absolutament necessària si no volem arribar a un grau de deteriorament irreversible del nostre, ja malmès, patrimoni cultural.

MARIA JOSÉ CAJA
XAVIER ROCAS